

TOM NAIRN • Milliyetçiliğin Yüzleri

TOM NAIRN 1932'de Iskoçya'da doğdu. Edinburgh Üniversitesi'ni bitirdi. Doktora öğrenciliği sırasında bir işgal hareketine katıldığı için uzlaştırıldı. 1972-1976 arasında Amsterdam'da politik aktivistlere dönük alternatif bir akademi niteliğindeki Uluslararası Enstitü'de çalıştı, ardından gazetecilik yaptı. 1994-95'te Orta Avrupa Üniversitesi'nde Ernest Gellner'la çalıştı. 1995-1999 arasında Edinburgh Üniversitesi'nde milliyetçilik üzerine bir yüksek lisans programını yürüttü. Kısa bir süre Avustralya'da misafir öğretim üyeliğinin ardından 2009'dan beri çalışmalarını Durham Üniversitesi'nde sürdürüyor.

Faces of Nationalism. Janus Revisited

© 1997 Tom Nairn

Verso Edition and NLB'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2184 • Araştırma-İnceleme Dizisi 362

ISBN-13: 978-975-05-1796-9

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Aybars Yanık

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DIZIN Birhan Koçak

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TOM NAIRN

Milliyetçiliğin Yüzleri

Janus'a Yeni Bir Bakış

Faces of Nationalism

Janus Revisited

ÇEVİREN

Seda Kırdar - Mehmet Ratip

ÇEVİRENLERİN NOTU

Çevirenlerin açıklayıcı notları, yazara ait özgün dipnot akışına
“ç.n.” (çevirenlerin notu) ifadesiyle birlikte eklenmiştir.

Millicent:

*“Aşk, dokun kalbime kendinle
Ve uyu, tarih, uyu.”¹*

1 “Love, touch my heart with who you are / And sleep, history, sleep.”

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
Giriş: Milliyetçilik Çalışmak.....	13

BİRİNCİ KISIM

Enternasyonal

Köklülüğe Dair Sorular.....	45
1 Enternasyonalizme Bir Eleştiri.....	49
2 Minerva'nın Baykuşu.....	85
3 Milliyetin Şeytanlaştırılması.....	101

İKİNCİ KISIM

Milliyetçiliğin Yüzleri

Modern Janus.....	121
4 Sivil Toplumdan Sivil Milliyetçiliğe: Bir Mitin Geçirdiği Evrimler.....	125
5 Kırsallığın Laneti: Modernleşme Teorisinin Sınırları.....	155

6	İrk ve Milliyetçilik	195
7	Şehirler ve Milliyetçilik	211

ÜÇÜNCÜ KISIM

Küçük Müfrezeler

	Ölçek Meselesi	227
8	Andorra	231
9	Mikro-devletler	245
10	Sivil-Milliyetçi Bir Boşanma: Çekler ve Slovaklar	257
11	Ulster	269
12	Filistin	285

DÖRDÜNCÜ KISIM

İskoçya

	İskoçya Meselesi	303
13	İskoçya'da Kimlikler	307
14	İmparatorluk ve Birlik	327
15	Seçim Sonrası Egemenlik	355
	<i>Dizin</i>	383

Önsöz

Elinizdeki kitapta yer alan denemeler neredeyse on sekiz yılı aşan bir zaman dilimi içerisinde yazıldı. Bu, içten teşekkürlerimi bütünüyle ifade edebilmeme imkân tanımayacak derecede uzun ve değişikliklerle dolu bir zaman dilimi. Dolayısıyla, daha yakın zamanın olayları ve kişilerine teşekkürle yetinmek zorundayım. En başta, 1993-1994'te akademik hayata geç de olsa dönmemi teşvik eden ve Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde milliyetçilik çalışmaları konulu bir ders açmama yardımcı olan Edinburgh Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nden David McCrone'a teşekkür etmeliyim. Girişimime yardımcı dokunan diğer kişiler arasında aynı üniversitenin Hukuk ve Sosyal Bilimler Fakültesi eski dekanı Neil McCormick; görevi ondan devralan Profesör Anthony Cohen ve Uluslararası Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Profesör Malcolm Anderson var. Bu dörtlü, 1970'lerden bu yana sözkonusu çalışma alanındaki hâkim yaklaşımı baştan aşağıya değiştiren bir Edinburghlu kafa dengi öğretmenler grubunu temsil ediyor. Grubun diğer üyeleri arasında Lindsay Paterson ve Alice Brown'ın yanı sıra, onlar etrafında toplanmış, sayıları her geçen gün artan genç bilim insanları ve araştırmacılar var. Bu grubun oluşumuna, bir bakıma, 1970'lerde ve 1980'lerin başında, (son zamanlarda bana daha kişisel yardımlarda da

bulunan) İskoçya'daki Siyaset Bilimi Birimi'nin kurucularından Henry Drucker öncülük etti. Bu geniş düşünce topluluğu sayesinde, İskoç Aydınlanması'nın eski ruhu Edinburgh Parla-mentosu'ndan önce canlandı. Bu canlanmanın etkisinden yararlanabildiğim için kendimi şanslı hissediyorum.

Bu kitabın ortaya çıkışında rol oynayan daha kısa ömürlü bir diğer topluluk ise, Prag şehrinde, Ernest Gellner'in etrafında oluşmuştu. Ernest, oraya, Orta Avrupa Üniversitesi'nin¹ eski Prag Koleji'nde kendi Milliyetçilik Çalışmaları Merkezi'ni kurmak amacıyla dönmüştü. Fakat bu proje çok kısa bir süreliğine hayatta kalabildi. Bahsi geçen merkez bu alandaki başlıca araştırma ve yayın merkezi olabileceken, Koleji sarsan çeşitli siyasi ve mali sorunlara ilaveten, Ernest'in Kasım 1995'teki ani ölümü projenin sonu oldu. Onu kaybetmenin geride bıraktığı kalıcı hüznü, 1993-1994 akademik yılında orada bulunmuş ve ondan çok şey öğrenmiş olmanın talihi (yeterince olmasa da) telafi ediyor. İsimlerini anmaktan büyük memnuniyet duyduğum Prag'daki diğer dostlarım arasında, Ernest'in asistanları Robin Cassells ve Gaye Woolven ile Sukumar Periwal, Peter Pithart ve John A. Hall gibi bilim insanları var.

Bu kitaptaki birçok denemeden de görüleceği üzere, *New Left Review* dergisi ve onun yayınevi Verso ile ilişkili çok daha kalıcı bir düşünce topluluğuna da teşekkürlerimi sunmam gerekiyor. Bu topluluk, tarihin şimdiye kadar ona doğru fırlattığı her şeyle (1960'lardaki umutların sönmesi, hem imparatorluğun hem de Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve hem komünizmin hem de Batı sosyal demokrasisinin çökmesi – ya da kimlik değiştirmesi) baş edebilmiş gözüküyor. Gerek Robin Blackburn'un kişisel yardımları, gerekse Benedict ve Perry Anderson gibi diğer Verso yazarlarının öneri ve destekleri kitabın mevcut halini almasını sağladı. 1995'ten beri Demos'tan Geoff Mulgan ve onun meslektaşlarından büyük destek gördüm. Anthony Barnett, eşsiz tarzıyla, Atlantik'in her iki yakasından eseri destekledi ve gözetti. Benzer bir şekilde, Jean-François Revel'in, 1960'lardan bu yana yazdıklarımın neredeyse tamamı-

1 Central European University – ç.n.

nı daha iyi ifade eden ve işleyen bir üstat (*miglior fabbro*)² olarak bana ciddi katkısı oldu. Ve daha önce de belirttiğim gibi, bu tür bir eser sözkonusu olduğunda doğru dürüst anmamı ya da teşekkür etmemi imkânsız kılacak derecede katkı verenler oldu; örneğin, Neal Ascherson, Willie Storrar, John Osmond, Willie Thompson ve *London Review of Books*'tan Jean McNicol gibi. Buradaki denemelerden bazıları ilk kez *London Review*'de yayımlanmıştı; dolayısıyla, *London Review*'in gösterdiği aralıksız destek ve ilgi için müteşekkirim: burası, Mark-Kay Wilmers'in editörlüğünde, 1994'ten bu yana ait olduğum bir diğer vazgeçilmez düşünce topluluğu. Jim Singh-Sandhu sayesinde 1997'de Northumbria Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi oldum. Cumhuriyet olma yolunda ilerleyen kuzeydoğu İngiltere'ye dair bir şeyler öğrenmemi sağladıkları için Jim'e, Monica Shaw'a, Bill Lancaster'e ve David Welsh'e de müteşekkirim. Kitabı ilişkin son çalışmalarımı ise, daha eski bir Cumhuriyet'te, Henk Van Kerkwijk'in Roscommon'daki evinin misafirperver saçaklarının altında tamamladım.

Kilmore, İrlanda, 1997

2 *Miglior fabbro*, İtalyan şair Dante Alighieri'nin, Oksitanyalı şair Arnaut Daniel'i överken kullandığı İtalyanca ifadedir. Türkçede "usta çilingir" olarak ifade edilebilir – ç.n.

Giriş: Milliyetçilik Çalışmak¹

Ernest Gellner, birçok defa, modern felsefenin esas konusunun sanayileşme olduğunun altını çizmişti.² Bu tespit şaşırtma, kö-tüleme ve mizahın keskin bir bileşimini içeren, onun en sevdiği türdendi. Modern (yani, David Hume sonrası) felsefeciler Ruh, Tanrı, Sonsuzluk ve diğer büyük harfli tasarımlar üzerine ka-fa yorduklarına inanabilirler. Gerçekte, yapmaya çalıştıkları tek şey, buhar makinesinin artçı etkileriyle baş etmektir.

Gellner'in bütün şakalarında olduğu gibi, burada da, üze-rinde daha çok düşünöldükçe daha anlaşılır olan bir vurgu var. Evet, sanayileşme ve onun uzun artçı sarsıntısı “moder-nite” gerçekten de metafizikçilerin üzerine düşünebilecekleri her meseleyi dönüştürdü, bu meseleler bakımından kaçınıl-maz sonuçlar doğurdu. Evet, bilim ve teknolojinin yanı sıra in-

1 1997 başlarında Edinburg'h'da öğrencilere yapılan bir konuşma.

2 Bunu, en son, 1993 yılında, Prag varoşlarına yaptığımız bir araba yolculuğu esna-sında söylediğini duymuştum. İlgili temaya, ölümünden sonra yayımlanan *Nati-onalism* adlı eserde (Londra, 1997) kuvvetli, neredeyse veciz bir biçimde değinil-mektedir. Ayrıca *Nations and Nationalism* (Londra, 1983) adlı eserin [Türkçesi: *Uluslar ve Ulusçuluk*, çev. Günay Göksu Özdoğan ve Büşra Ersanlı Behar, Hil Ya-yınları, Adıyaman, 2008] 'Industrial Society' bölümüne (s. 19-38) bakabilirsiniz. Konuya ilişkin en eğlenceli düşüncelerinin *Spectacles and Predicaments: Essays in Social Theory* adlı derlemede (Cambridge, 1979) yer alan Hegel üzerine yazdığı 'The Absolute in Braces' başlıklı makalede bulunduğunu söyleyebiliriz.

sana ilişkin değerler –etik, estetik, bilim, doğa, ruhlar ve tanrılar– dönüşüme uğrayan bu meseleler arasında yer alıyor. Buhar makinesi insan türünü değiştirdi ve kişisel bilgisayar ile World Wide Web’e giden yola sevk etti. Böylece her şey –“kâinatın tamamı” ya da en azından (Immanuel Kant’ın ileri sürdüğü üzere) tartışabileceğimiz yegâne konu olan insanın kâinata dair fikirleri– değişti.

Gellner’in keskin kavrayışının kabul edilebilir bir tarafı olduğu kadar eksik bir yönü olduğunu düşünüyorum. Bu kavrayış yeterince ileri gitmiyor. Gellner, ileride değineceğim sebeplerden ötürü, geleneksel kırsal toplumdan modern zamanlara geçişe ilişkin genel ve sıkça tekrarlanan teorisinde ima edilmiş olan daha radikal bir sonuca varmaktan geri durdu. Sözkonusu geçişin ana unsurlarından biri, milliyetçiliktir. Gellner, meşhur denemesi “Milliyetçilik” 1964 yılında *Düşünce ve Değişim (Thought and Change)* adlı derlemesinde yayımlandığında, bunun neden böyle olduğunu kavrama yolunda büyük ilerleme kaydetmiş oldu. Milliyet siyasetini (*nationality politics*) anlama çabasında olanlar için, bu an, milliyetçiliğin sosyal-bilimsel teorisini kuran tam bir “Eureka!” haykırışından ibaretti. Gellner, böylece, sanayileşmenin modern siyasal milliyetleri ürettiğini göstermiş oldu; fakat modern felsefenin esas konusunun sanayileşmenin kendisi değil, onun son derece karmaşık ve değişken artçı sarsıntısının, yani milliyetçiliğin olabileceği fikrini ileri sürmedi.

“Modernleşme Teorisi”

Peki, Gellner’in modernleşme ve milliyetçilik teorisinin ana fikri neydi? O, modernleşme sürecinde göze çarpan milliyet (*nationality*) olgusunun ne bir kaza eseri, ne de (London School of Economics’teki meslektaşı ve dostu Elie Kedourie’nin birkaç yıl önce iddia ettiği gibi) idealizm ile iradenin ürünü olmadığını göstermiş oldu.³ Milliyet siyasetinin ortaya çıkışında ide-

3 Kedourie, *Nationalism*, Londra, 1960: “Ulusların kendi kaderini belirleme hakkı, son kertede, iradenin belirlenmesidir ve milliyetçilik, her şeyden önce, iradenin doğru şekilde belirlenmesini öğreten bir yöntemdir.”

olojinin ve komplonun rolü ne kadar önemli olursa olsun, Gellner, bu unsurlara atfedilen önemin başka etkenlerden kaynaklandığını düşünüyordu. Bu yeni yeni beliren önemin ardında, bahsi geçen unsurları kitabi bir uğraş veya hafta sonu eğlencesi olmaktan çıkarıp değişimin tetikleyicileri haline getiren sosyo-ekonomik dönüşümün etkisi vardır. Kapitalist sanayi ve tarım ile orta sınıf ve işçi sınıfının ortaya çıkışları, bütün toplumsal koşulları değiştirmiştir. Siyaset de bu koşullar altında –veya bazen bu koşulları ümit ederek– karakter değiştirir. Seçkine değil, çoğunluğa dair bir meseleye dönüşür; modern demokrasi sonucuna varılınca dek, “temsil” daha eşitlikçi bir hal alır ya da daha eşitlikçiymiş gibi görünür. Okullarda okutulan tarih kitaplarında söylendiği gibi, “Krallar ile Lordlar”, “Sıradan Adam”a, sonrasında da “Sıradan Kadın”a yol vermek zorunda kalmış, elbette yol verirken ayak sürümüş ve 19. yüzyılın ve erken 20. yüzyılın büyük kısmını “kaçınılmaz olan”ı tersine döndüremeyen fakat yavaşlatan savunma hamleleriyle geçirmişlerdi.

Gellner’in bu basmakalıp görüşe eklediği, “Sıradan İnsan”ın aslında milliyetçi olduğuydu. Hep ifade etmekten hoşlandığı gibi, bu tespit hiçbir zaman harfiyen doğru değil, çünkü ne de olsa insanlar, basitçe, ya bir “milliyetten”diler (*nationals*), ya bir yerin “yerlisi”ydiler (*natives*), ya da “etnik kişiler”diler (*ethno-persons*). Bu, şu ya da bu şekilde, seçkin olmayan bir kültürün ürünü oldukları, yani etraflarında, anlayamadıkları bir düzeyde cereyan eden yüksek kültür sahasında eğitimsiz ve tecrübesiz kaldıkları anlamına geliyordu. “Milliyet” lafına eklenen “-çi”/“-çilik” gibi ekler, sadece, sahip olunan bir potansiyele işaret ediyordu. Gelgelelim, süratle görülen sanayileşme işinin yürütülebilmesi genel bir kültürü ve dili gerektirdiğinden ve en etkili kültür genellikle –entel değil, avam olan; sarayın, akademinin veya salonun zarif dilini değil, yerel ağız konuşan-popüler-ulusal kültür olduğundan, bu potansiyel (her yerde olmasa da) büyük ölçekte gerçekleşmeye mahkûmdu. Modernleşme sayesinde, avamın bir türü yükseltilir ve saygın bir dile dönüştürülür. Bu şekilde, yerliler, ayırt edilip tanınma konusu-

na, hatta kendilerine iş, çocuklarına erişilebilir öğretim imkânı sağlayan kültürlerine yönelik hayati ve iktisaden süregelen bir ilgi geliştirdiler. Giderek artan sayıda yerli; kültür uzmanı, öğretmen, gazeteci, yazar, siyasetçi oldu ve muhtelif simge-operatörlüğüne soyundu. Kedourie'nin şikâyetlerine rağmen, bu da kaçınılmazdı. Sürecin genel olarak “iradeli” ya da gözle görülür ölçüde “idealist” veya romantik herhangi bir tarafı yoktu: Gellner'in argümanı, milliyetçiliğe eşlik eden öznel gürültünün ve ya saçmalığın, ister gülünç, ister acıklı, isterse tehlikeli olsun, son derece nesnel bir biçimde belirlendiği idi.

O halde neden (bir 18. yüzyıl tabiriyle söyleyecek olursak) “yukarıdaki halk” (*people above*) bu tür dünyevi hareketlere uyum ve reformla cevap veremiyordu? Neden çokuluslu devlet-uluslar ve hanedana dayalı imparatorluklardan müteşekkil eski düzen bu kadar çarpıcı ve olabildiğince ani bir biçimde sayıları süratle iki yüze doğru yol alan ve hiç de yavaşlama belirtisi göstermeyen bağımsız siyasal topluluklardan müteşekkil günümüz ulus-devlet dünyasının çlgın desenini ortaya çıkarmak üzere parçalandı? Dahası, neden bu parçalanma süreci bu denli düşmancaydı; nasıl oldu da garaz, nefret, intikam ve savaşla dolup taşı? Gellner yanıtını sürecin “eşitsiz” doğasına işaret ederek verdi.

Kimse ilerlemeyi (*Progress*) bir bütün olarak tasarlamadı. İlerleme düpedüz patladı. İşin içinde planlama olsaydı, standart 20. yüzyıl manasıyla “kalkınma” (*development*) dediğimiz şey tahminen dünya kültürlerinin en büyüğü, en yaşlısı, en bütünlüklüsü ve kültürel bakımdan en teşekküllüsü olan Çin'de başlamış olurdu. Bin yıl önce galaksilerarası bir gezgin gezegenimize yaklaşıyor olsaydı, kesinkes böyle düşünürdü. Uzay araçlarının yaptığı incelemeler gezginimize Çin hâkimiyetinin (zamanla) medeni iletişimi mümkün kılacak tek bir toplumsal kültür meydana getirmek suretiyle diğer bütün yaşanabilir topraklara hükmedeceği yanlış bilgisini iletmış olacaktı.

Gerçekte tam tersi yaşandı. Sanayileşme en dış çevrenin uzak, birbiriyle hırlaşan, kaba saba kabileleri arasında patladı ve oradan savaş ve felaket ortamı içerisinde en son büyük dünya imparatorluğuna varmak üzere yayıldı. “Kalkınma”nın

özünde rastlantı, düzensizlik ve çatışma olmayabilir, fakat bu unsurların kalkınmanın meydana gelişine şekil verdiği açıktır. Bu nedenle, milliyetçiliğin sivrilmesi kaçınılmazdı. Kopuş bir toplulukta değil de ötekinde gerçekleşti diye, o öteki topluluğa ve onun dil, gelenek görenek, inanç vesaire gibi bütün ayırt edici özelliklerine (daha sonraki adıyla, etnik özelliklerine) kalkınma sahasında avantaj sağlamaktan geri duramazdı. Şayet Atlantik'in geri kalmış bölgelerinden ilerici bir grup kendini başkalarına dayatma kapasitesine sahip olmuş ya da bu kapasiteye ulaşmış olsa, sanırım, en azından bir süre boyunca, bunun etkilerini görürdük. Eski Çin usulü imparatorluk, şu ya da bu Yeni Emperyalizm tarafından ele geçirilmiş, pekiştirilmiş ve "geliştirilmiş" olurdu. Bu, tam da Gellner'in 1964'te yazdığı denemesinin sonuç bölümünde ima ettiği, "evrenselliğin" kolayca evrensel zulüm, hatta küresel bir apartheid sistemi manasına gelebileceğine işaret eden kasvetli bir distopyadır. Böylesi bir vizyon ne kadar korkunç olsa da, geriye dönüp bakıldığında gülünçtür: Apartheid'ın yerinden oynatılmayacak bir sistem görüntüsü verdiği 1964 yılından bu yana Güney Afrika'da neler olduğunu biliyoruz. Bir güzellik dünyaya geldi ve sonuç hiç de kötü olmadı: Demokratik siyah milliyetçilik tarihin seyrini değiştirdi, Cape Town beyaz kapitalistlerin ve dolandırıcıların göç ettikleri gözde bir mekâna dönüştü.

1984 türü distopyalar, başlangıçtaki bilimsel ve ekonomik atılıma tesadüf etmeyen toplulukların zamanında bir tepki geliştirebilmeleri sayesinde engellendi. Amerikan, Fransız ve sanayi devrimlerinin etkisinin ardından uygun bir biçimde genellik kazanan bu tepki milliyete, "-çilik" ekini zerk etti. İradeli ve ara sıra kendini kaybeden simge-operatörleri her yerde kendilerine geldiler. Eğitilmiş, yarı eğitilmiş, kendi kendini eğitmiş, yiğit ya da eğitilemez, herkes ama herkes kendi belirledikleri şartlar altında kalkınmayı seçtiler: Bu, (o ana dek) şans tanınmamış, müstakbel ve mevcut alt sınıfların (*déclassés*), gerileme ve marjinalleşme tehdidi altında yaşayanların, güya daha kılı, daha pis kokulu ve daha az temiz olanların çıkarları doğrultusunda bir ilerlemeydi. İster asil olsunlar, ister rezil, bar-

barlar, haklarını talep etmeyi öğrendiler. Bu talepler kolektif bir biçimde ifade edilmeliydi; liberal eğilimli büyüme merkezlerinin teslim etmekten son derece memnun oldukları bireysel haklar yetersizdi. Kirli kesimlerin gözünde ilerlemenin zora dayalı yönünün kolektif bir doğaya sahip olduğu aşikardı. Bu kolektif doğa, pratikte, Paris âdetlerinin, Manchester liberalizminin, Aryan-Cermen spiritualizminin, Moskova komünizminin ve benzerlerinin zaferine dönüşmüştü. Dolayısıyla direngen, alternatif bir seferberlik için, elde hangi fay kırıkları varsa onlara uygun olarak inşa edilecek eşdeğer kimliklere gereksinim vardı. Çoğu zaman bu fay kırıklarını, artık fiilî ya da potansiyel ulusallık (*nationhood*) olarak yorumlanan, yeniden yorumlanan veya “keşfedilen” (Paris, Manchester ve benzeri yerlerde konuşlanmış düşmanların tabiriyle, “icat edilen”) milliyet (*nationality*) temin etti. Gerek zorla dayatmaları engellemek, gerekse tikel bir topluluğa kalkınma sahasında şans tanıyabilmek için “kendi devletimiz”e ihtiyaç vardı.

Günümüzde “kimlik siyaseti”nin yaygınlaşması ve ABD’de kazandığı popülerlik, kimlik edinmenin çeşitliliğini ve akışkanlığını vurgulamayı moda haline getirdi. *Homo sapiens*, aileye önem veren, tapınan, pul toplayan, hayran hayran bir müzik grubunun peşinde koşan, siyah, ragbi kulübü üyesi, eşcinsel ve aynı zamanda pasaportlarında “İrlandalı”, “Sırp”, veya “Birmanyalı” gibi unvanlar bulunan (ve asıl ima edilmek istenen şeydu ki, “hep böyle olagelmiş”) bir türdü. O halde milliyet birçok kimlikten sadece biriydi – onu özel kılan ne olabilirdi ki? Gellner’in yanıtı, modernleşmenin şartları altında milliyetin etkin ve baskın kimlik edinme biçimine dönüştüğüydü; çünkü birçok kimlikten yalnızca o, sanayileşme havasına etkili bir şekilde uyum sağlamayı temsil ediyordu. Aslında “hava” denilen, 1940’larda nükleer silahın icat edilmesini takiben, neredeyse toplumsal kültürü bütünüyle yok edebilecek kadar şiddetli bir fırtınaydı. Bu şartlar karşısında dalgakıran inşası, belli bir ölçek, katılık, kültürel beton ve siyasal zırh gerektiriyordu; çoğu durumda milliyet bunların hepsini sağlayabilirken, alternatif dayanışma biçimleri bu malzemelerden yoksundu.